

מה שמגיע, מגיע

ראשי מנוע סדוקים לצבא האמריקאי. קו ההגנה שלו מול משפחתו היה שהדאגה למשפחה ולפרנסה עמדו מעל ערכים אחרים. שעות רבות התעמקו בוגרי תיכון בניסיון להתמודד עם השאלות האתיות שהעלה מילר: האם ראוי להתעשר בעת מלחמה, האם הקפיטליזם אכן משחית, והאם קלר בחר בדרך הנכונה כשהתאבד בסופו של דבר, כדי לנקות את משפחתו מן האשמה.

הסוגיות הללו חוזרות וצפות גם בעת הזו. ורוניקה דאגר ואמבר בורטון פרסמו בנובמבר 2020 ב"זול סטריט ג'ורנל" מאמר שכותרתו "משגשים בעת המגפה - חלק חשים אשמה וחלק הכרת תודה", שבו הוצגו סיפוריהם של אנשי עסקים שהתעשרו בעת משבר, משני צדי המתרס הרגשי. עשירים שהתראיינו לכתבה דיווחו כי הם מסתירים רכיב שות, נמנעים מלרכוש חפצים מנקרי עיניים כמו מכוניות יוקרה ומעדיפים על פניהם מוצרים בני-הסוואה יחסית כמו שעונים ותכשיטים. במקביל, נטען במאמר כי חלקם הרחיבו את פעילותם הפילנתרופית, הורידו מחירים בעסקיהם, היו סלחניים כלפי חייבים ועוד. ואם מישו מתקשה לחשוב על פעולות מצמצמות אשמה, כל שעליו לעשות הוא לפנות לגוגל ולהקליד: "איך להתגבר על אשמה כתוצאה מעשיית כסף בעקבות משבר". גם בלוגרים ואתרים מציעים סיוע וממליצים לזכור שמותר להתעשר, שניתן להרוויח כסף במשבר ועדיין להיות אדם ערכי, שראוי להתמודד עם אשמה באמצעות סיוע לאחר, באמצעות צדקה וסיוע לנוקמים.

בחזרה למילר ולמחזה אחר שלו, מאוחר מעט יותר מ"כולם היו בני". גם וילי לומן, גיבור "מותו של סוכן" מ-1949, קורס לתוך בינוניות ואובדן עם מות החלום האמריקאי שלו ומתאבד בסופו של דבר מתוך תקווה שכספי הביטוח יצילו את משפחתו מאבדון כלכלי. זויות המבט של מילר בשני המחזות הללו שייכת לעבר. האשמה הכבדה שהשים גיבוריו על פנטזיות של עושר שגרמו למותם נראית נאיבית בעידן הנוכחי. העולם הקפיטליסטי מצא כלים להתמודד עם התעשרות, גם כשהיא באה על חשבון או במקביל למצוקתם של אחרים. "ככל שעשירים תורמים יותר לצדקה, כך יותר אנשים מאמינים שהגיע להם להיות עשירים מלכתחילה", מסכמים בלאק ודבידאי את המאמר שלהם על זכר תם של עשירים להיות עשירים. זהו כנראה המתכון המנצח למה שהם כינו Economic Deservigness ("מגיענות כלכלית", בתרגום חופשי). בעולם של דימויים ונרטיבים, פילנתרופיה מייצרת מגיענות. ומגיענות מחסתלת אשמה.

dr.shilony@S2R.co.il

אנשים עשירים מסקרנים אותנו. אנחנו מסקרנים אותם, תוהים לגבי מקורות עושרם, שופטים את פעולותיהם - ואכזפת לנו מה הם עושים עם הכסף. התופעות הללו מתגברות כשאנשים מתעשרים בעת משבר, וכשהונם צומח בעוד אחרים סובלים. אנחנו יודעים שיש מרוויחים מכל מלחמה, מכל מגפה, מכל בצורת, אבל הידיעה הזו מעוררת בנו תחרות מעורבות. עושרם של אחרים מציב למרבית אנשי המעמד הבינוני, ודאי כשהם הסובלים המרכזיים ממשבר. מה יכולנו לעשות אחרת? אנשים שואלים את עצמם. ספרי עזרה עצמית נוסח "אבא עשיר אבא עני" של רוברט קיוסאקי שמו מראה מול ההתנהלות שלנו. המסר שם הוא שזה עניין של החלטה ושל מיקוד. אם אנחנו לא עשירים, אם לא ידענו לנצל הזדמנות, אין לנו אלא להלין על עצמנו.

בניח שלמעמד הבינוני אכן אין את מי להאשים במצבו חוץ מאת עצמו. הרי הוא לא התאמץ להיות עשיר, ולכן גם לא מגיע לו להיות כזה. אבל, האם לעשירים מגיע להיות עשירים? על השאלה הזו ניסו לענות החוקרים מאוניברסיטת קולומביה ג'וליאנה בלאק ושי דבידאי במחקר נרחב שפרסמו במאי 2020 על האופן שבו בני אדם תופשים עשירים ועושר, הם הגיעו למסקנה כי התשובה לשאלה אם לעשיר מגיע להיות עשיר קשורה לאופן שבו אנחנו תופשים את הדרך שבה עשה את הונו. מאחר שאין לנו דרך לדעת זאת, המחקר מציב כי אנחנו מסיקים לגבי מקורות העושר מן האופן שבו העשיר מוציא את כספו. מתברר כי כשבעל ההון מרבה לתרום לצדקה, אנחנו משייכים את עושרו לעבודה קשה ויכולת והתמדה. מנגד, אנחנו רואים בזבזנות וראוותנות כעדות לנסיבות חיצוניות דרכן העשיר עשה את כספו, ואנחנו מעריכים זאת פחות.

מגפת הקורונה עשתה טוב לעשירים. לפי מחקר משותף ל-UBS ול-PWC שדווח לאחרונה ב"פינינגשל טיימס", הונם של המיליארדרים בעולם קפץ מ-8.9 טריליון דולר ב-2017 ל-10.2 טריליון ביולי האחרון. לאחר ירידה של כ-6% בהון בחודשים פברואר-מארס של השנה שעברה וינק שוויים ב-27.5% בין אפריל ליוני. 31 חברים חדשים נוספו למועדון המיליארדרים העולמי בתקופה הזו. המספרים מעידים על מיצוי פנטסטי של האמירה המיוחסת לווינסטון צ'רצ'יל: לעולם אל תבזבו משבר טוב. צ'רצ'יל כנראה היה צריך לטרוח ולהדגיש את הנקודה הזו, מאחר שמרבית בני האדם מתחפרים בעת משבר ומתקשים לראות בו הזדמנות. חלקנו מתרחקים גם מחוויות לא נעימות כגון התחושה של "ניצול" משברים לצורך תועלת אישית. רבים למדו לבחינות הבגרות את המחזה "כולם היו בני" של ארתור מילר, שעלה לבמה ב-1947 אחרי מלחמת העולם השנייה. כזכור, ג'ו קלא, אבי המשפחה במחזה, הואשם במכירת מנועי מטוסים עם

אנחנו משייכים עושר לעבודה קשה כשבעל ההון מרבה לתרום לצדקה. מנגד, בזבזנות וראוותנות נתפשות כעדות לנסיבות חיצוניות דרכן העשיר עשה את כספו, ואנו מעריכים זאת פחות

ד"ר איתי שילוני הוא מייסד ומנכ"ל S2R, חברה לייעוץ ארגוני אסטרטגי ומרצה עמית בביה"ס אריסון למינהל עסקים במרכז הבינתחומי הרצליה

page

361